
האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

מדיניות ענישה - 62515

תאריך עדכון אחרון 10-03-2023

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 1

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: משפטים

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 2023

סמסטר: סמסטר ב'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): פרופ' אלון הראל

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: alon.harel@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: בתיאום מראש

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

הקורס יבחן היבטים שונים של הענישה הפלילית. נבחן תיאוריות פילוסופיות כגון גמול הרתעה ושיקום כמו גם תיאוריות כלכליות. הקורס יבחן גם את האופנים בהם מערכות שיקולים אלה באות לידי ביטוי בפסיקה בישראל.

הרכב הציון יהיה 20% מטלת בית שתפורסם בהמשך הסמסטר; 80% בחינת בית שתכלול את כל חומרי הקריאה והתכנים המועברים בהרצאות השונות.

מטרות הקורס:

כמצוין בתיאור הקורס

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

להעריך ולבקר את מדיניות הענישה הפלילית בישראל, מפרספקטיבה תיאורטית והשוואתית.

דרישות נוכחות (%):

בהתאם לתקנון

שיטת ההוראה בקורס: הרצאה

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

1. אי-הצדק בענישה

האם רצון חופשי הוא תנאי להצדקת הענישה?

צדק חברתי כתנאי לזכות לענוש. האם למדינה לא צודקת מותר לענוש?

2. תיאוריות ענישה: גמול הרתעה ושיקום

תיאוריות גמוליות חלק I, תיאוריות תוצאתניות חלק I ותיאוריות שיקום (Rehabilitation).

3. תיאוריות גמוליות II

האם מגיע לעבריינים לסבול?

עמנואל קאנט. האם לסבל של עבריינים יש ערך?

האם ניתן ליישב שיקולים גמוליים עם שיקולים אחרים כגון רהביליטציה או הרתעה?

4. תיאוריות תוצאתניות חלק II

הרתעה כבסיס להצדקת הענישה. האם מותר לענוש לצורך הרתעה?

5. תיאוריות מעורבות

יש תיאוריות המשלבות שיקולים גמוליים עם שיקולי הרתעה. האם וכיצד שילוב כזה יכול לעבוד?

6. ניתוח כלכלי של המשפט הפלילי והענישה

שיקולי יעילות וענישה. מתי שיקולי יעילות כלכלית מצדיקים ענישה? מה גובה העונש האופטימלי מבחינה כלכלית? האם ענישה חמורה או הסתברות תפישה גבוהה משפיעים יותר או פחות על הרתעה?

7. ניתוח התנהגותי של המשפט

תורת הערך; (theory prospect); מדוע גובה העונש לא מרתיע ואילו הסתברות התפישה מרתיעה?

8. חמלה והזכות לתקווה

מה תפקידה של החמלה? מהו היחס בין חמלה לבין צדק? האם לאסיר זכות לתקווה אשר צריכה להשפיע על גובה העונש?

9. מי מעניש? ענישה פרטית

מי מעניש? תפקידה של המדינה בענישה. האם בתי סוהר חייבים להיות ציבוריים?

10. ענישת צווארון לבן

יש הגורסים כי עברייני צווארון לבן צריכים לקבל עונשים חמורים יותר ואחרים הסבורים כי הם צריכים לקבל עונשים פחותים. מדוע? מהם השיקולים המיוחדים החלים על עברייני צווארון לבן?

11. אינדיבידואציה של העונש

יש עמדה לפיה עבריינים שביצעו עברות דומות צריכים לקבל עונשים דומים. אולם, יש הגורסים שהעונש צריך להיות אינדיבידואלי, שהרי יש אנשים הסובלים יותר בכלא או שמורתעים בנקל. לכן, די בעונש נמוך. אחרים סובלים פחות בכלא או מורתעים רק על ידי עונשים חמורים, ולכן יש צורך בעונש גבוה. האם אינדיבידואציה של העונש היא רצויה או צודקת או לא?

12. ענישה על ידי מחשב

יש ניסיונות להכניס מחשב לצורך קביעת העונש. מהם השיקולים בעד ונגד עמדות כאלה?

13. ענישה בישראל

יישום שאלות תיאורטיות במשפט הישראלי.

14. אפליה בענישה, הטייה סמויה; עונש סבל נקמה

חומר חובה לקריאה:

1. שבוע I: אי-הצדק בענישה

האם רצון חופשי הוא תנאי להצדקת הענישה?

צדק חברתי כתנאי לזכות לענוש. האם למדינה לא צודקת מותר לענוש?

קריאה:

טרוור נואה מחוץ לחוק 225-251 (2019).

רשות:

TOMMIE SHELBY, *DARK GHETTOS*, 54-87 (2016).

2. שבוע II: תיאוריות ענישה: גמול הרתעה ושיקום

תיאוריות גמוליות חלק I, תיאוריות תוצאתניות חלק I ותיאוריות שיקום (Rehabilitation).

קריאה:

חוק העונשין (תיקון מס' 113), התשע"ב-2012.

Anthony Duff & Zachary Hoskins, *Legal Punishment*, STANFORD ENCYCLOPEDIA OF PHILOSOPHY (Summer 2021 Edition), <https://plato.stanford.edu/entries/legal-punishment/>

אורן גזל-אייל "חריגה ממתחם העונש ההולם" ספר דורית ביניש 539, 546-552 (2018).

ברק אריאלי ויעל לוי-אריאלי "התבוננת מחודשת במוסד ההרתעה (ובדרכים ליצירת הרתעה יעילה) משפט צדק? ההליך הפלילי בישראל - כשלים ואתגרים 83, 87-94 (עורך אלון הראל, 2017).

3. שבוע III: תיאוריות גמוליות II

האם מגיע לעבריינים לסבול?

עמנואל קאנט. האם לסבל של עבריינים יש ערך?

האם ניתן ליישב שיקולים גמוליים עם שיקולים אחרים כגון רהביליטציה או הרתעה?

קריאה:

IMMANUEL KANT, *METAPHYSICS OF MORALS*, 6:331-6:336 (P. 104-109).

VICTOR TADROS, *THE ENDS OF HARM*, 25-40 (2011).

4. שבוע IV: תיאוריות תוצאתניות חלק II

הרתעה כבסיס להצדקת הענישה. האם מותר לענוש לצורך הרתעה?

קריאה:

JEREMY BENTHAM, *PRINCIPLES OF MORALS AND LEGISLATION*, chaps XIV, XV, 96-108 (2017).

ע"פ 1268/21 מדינת ישראל נ' אבו סמרה (נבו 15.07.2021).

5. שבוע V: תיאוריות מעורבות

יש תיאוריות המשלבות שיקולים גמוליים עם שיקולי הרתעה. האם וכיצד שילוב כזה יכול לעבוד?

קריאה:

VICTOR TADROS, *THE ENDS OF HARM*, 265-292 (2011).

6. שבוע VI: ניתוח כלכלי של המשפט הפלילי והענישה

שיקולי יעילות וענישה. מתי שיקולי יעילות כלכלית מצדיקים ענישה? מה גובה העונש האופטימלי מבחינה כלכלית? האם ענישה חמורה או הסתברות תפישה גבוהה משפיעים יותר או פחות על הרתעה?

קריאה:

אלון הראל "משפט פלילי" הגישה הכלכלית למשפט 637, 637-659 (עורך אוריאל פורקצ'יה, 2012).

הוועדה הציבורית לבחינת מדיניות הענישה והטיפול בעבריינים (ועדת דורנר) דו"ח הוועדה, 18-22 (2015).

7. שבוע VII: ניתוח התנהגותי של המשפט

תורת הערך; (theory prospect) מדוע גובה העונש לא מרתיע ואילו הסתברות התפישה מרתיעה? קריאה:

אלון הראל "מדוע להירתע מעונשים מרתיעים?" הסניגור גיליון 4, 264, 4-10 (2019).
Chris Guthrie, Prospect Theory, Risk Preference, and the law, 97 NORTHWESTERN UNIVERSITY LAW REVIEW, 1115-1119, 1142-1145 (2003).

8. שבוע VIII: חמלה והזכות לתקווה

מה תפקידה של החמלה? מהו היחס בין חמלה לבין צדק? האם לאסיר זכות לתקווה אשר צריכה להשפיע על גובה העונש?

קריאה:

אלון הראל "כבוד אסיר העולם וחירותו" הסניגור גיליון 4, 204, 4-13 (2014).
יובל ליברדו "חריגה ממתחם העונש ההולם מטעמי צדק" הסניגור גיליון 4, 197-8, 4-9 (2013).
ע 4123-17 התביעה הצבאית נ' אבו חמאד, עמ' 1-2, 6-13 (נבו 02.10.2019).

רשות:

John Tasioulas, Mercy, 103 PROCEEDINGS OF THE ARISTOTELIAN SOCIETY, 101-132 (2003).

9. שבוע IX: מי מעניש? ענישה פרטית

מי מעניש? תפקידה של המדינה בענישה. האם בתי סוהר חייבים להיות ציבוריים? קריאה:

בג"ץ 2605/05 חטיבת זכויות האדם נ' שר האוצר, פ"ד סג(2), פס' 1-3, 25-40 לפסק דינה של השופט ביניש (2009).

הוועדה הציבורית לבחינת מדיניות הענישה והטיפול בעבריינים (ועדת דורנר) דו"ח הוועדה, 7-9 (2015).

הצוות הבין משרדי לבחינת חלופות לעונש המאסר דו"ח הוועדה, 52-54 (2020).

רשות:

אלון הראל "על מגבלות הפרטה (בעקבות בג"ץ 05/2605 חטיבת זכויות האדם נ' שר האוצר)" משפטים על אתר (2011).

10. שבוע X: ענישת צווארון לבן

יש הגורסים כי עברייני צווארון לבן צריכים לקבל עונשים חמורים יותר ואחרים הסבורים כי הם צריכים לקבל עונשים פחותים. מדוע? מהם השיקולים המיוחדים החלים על עברייני צווארון לבן?

קריאה:

מראיינים: דביר יוגב ואלון הראל "בפעם הראשונה הבנתי מה זה להיות כלום" ההליך הפלילי מנקודת

מבטאו של נאשם - ראיון עם אלי רייפמן" משפט צדק? ההליך הפלילי בישראל - כשלים ואתגרים
313, 313-344 (עורך אלון הראל, 2017).

ע"פ 4603/17 אדרי נ' מדינת ישראל, הערעור על גזר הדין (נבו 16.07.2019).
ת"פ (מחוזי ת"א) 16512-08-17 מדינת ישראל נ' קירשנבאום, פס' 1-6, 303-328 לגזר דינו של
השופט לוי (נבו 14.07.2021)
רשות:

יוני לבני "ענישת הצווארון הלבן בישראל: האם נעשה די?" משפט צדק? ההליך הפלילי בישראל -
כשלים ואתגרים 15, 15-18, 26-68 (עורך אלון הראל, 2017).

11. שבוע XI אינדיבידואציה של העונש

יש עמדה לפיה עבריינים שביצעו עברות דומות צריכים לקבל עונשים דומים. אולם, יש הגורסים
שהעונש צריך להיות אינדיבידואלי, שהרי יש אנשים הסובלים יותר בכלא או שמורתעים בנקל. לכן, די
בעונש נמוך. אחרים סובלים פחות בכלא או מורתעים רק על ידי עונשים חמורים, ולכן יש צורך בעונש
גבוה. האם אינדיבידואציה של העונש היא רצויה או צודקת או לא?
קריאה:

Adam Kolber, *The Subjective Experience of Punishment*, 109 COLUMBIA L. REV.
182-219 (2009).

12. שבוע XII: ענישה על ידי מחשב

יש ניסיונות להכניס מחשב לצורך קביעת העונש. מהם השיקולים בעד ונגד עמדות כאלה?
קריאה:

Yoav Mehoza & Eran Fisher, *The epistemology of algorithmic risk assessment and
the path towards a non-penology penology*, 21(5) PUNISHMENT & SOCIETY, 523-539
(2019).

13. שבוע XIII: ענישה בישראל

יישום שאלות תיאורטיות במשפט הישראלי.
קריאה:

ע"פ 8641/12 סעד נ' מדינת ישראל פס' 19-38 לפסק דינו של השופט סולברג (נבו 05.08.2013).
אורן גזל-אייל "חריגה ממתחם העונש ההולם" ספר דורית ביניש, 539, 553-565 (2018).
אורן גזל-אייל והילה אייזנבנד "האינטרס הציבורי בצמצום מאסרים - על חובות התביעה בעקבות דוח
ועדת דורנר" משפט מפתח 18, 18-28 (2019).
רשות:

קרן וינשל-מרגל וענבל גלון, "ההשפעה של תיקון החוק בעניין שיקול הדעת השיפוטי בענישה על גזירת
מאסרים" עיוני משפט ל"ח 221, 221-270 (2016).
אורן גזל-אייל "מתחמים לא הולמים על עקרון ההלימה בקביעת מתחם העונש ההולם" משפטים על
אתר (תשע"ג).

14. שבוע XIV: אפליה בענישה, הטייה סמויה; עונש סבל נקמה

קריאה:

א. אפליה בענישה:

אורן גזל-אייל, רענן סוליאצנו-קינן, גל עינב ועטאללה שובאש "ערבים ויהודים בהליכי מעצר ראשוניים"
משפטים 627, 629-640, 649-652 (תשס"ח-תשס"ט).

ת"פ (י-ם) 31374-10-16 מדינת ישראל נ' פלוני, פס' 1-4, 94-100, 157-165, 248-382
להכרעת דינו של השופט לייבו (נבו 02.09.2021).

ת"פ (כ"ס) 50994-06-11 מדינת ישראל נ' ירד (נבו 09.02.2016).

ב. עונש סבל נקמה:
ויקטור הוגו יומו האחרון של נידון למוות 135-51 (2008).
רשות:
(הקורס שבאתר הגרסה) FRANZ KAFKA, IN THE PENAL COLONY.

חומר לקריאה נוספת:

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :
מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 0 %
הרצאה 0 %
השתתפות 0 %
הגשת עבודה 80 %
הגשת תרגילים 20 %
הגשת דו"חות 0 %
פרויקט מחקר 0 %
בחנים 0 %
אחר 0 %

מידע נוסף / הערות: